

PRAKTISCHE LEKTION

Pikësimi: presja, dy pikat dhe shenjat e tjera

Lektionskategorie: Mësimet e gjuhës shqipe

Shenjat e pikësimit, rregullat e presjes e të dy pikave dhe shkrimi i dialogut.

Pikësimi: presja, dy pikat dhe shenjat e tjera

Shenjat e pikësimit e ndajnë ligjërimin në njësi kuptimore, tregojnë intonacionin dhe e bëjnë tekstin të lexueshëm. Ato nuk janë zbulim: një presje e vendosur gabim mund ta ndryshojë krejt kuptimin e fjalisë. Krahaso: *Nuk erdhi, sepse ishte i lodhur.* dhe *Nuk erdhi sepse ishte i lodhur* — në të dytën mohohet shkaku, jo ardhja.

Pasqyra e shenjave

Shenja	Përdoret	Shembull
Pika (.)	në fund të fjalisë dëftore dhe te shkurtesat	<i>Sot kemi mësim. / etj., p.sh.</i>
Presja (,)	ndan gjymtyrë të njëllojta, fjali të varura dhe gjymtyrë të veçuara	<i>Bleva bukë, qumësht dhe djathë.</i>
Pikëpresja (;)	ndan pjesë të gjata a të brendashkuara të një fjalie të përbërë	<i>Disa lexonin; të tjerët shkruanin.</i>
Dy pikat (:)	para numërimit, shpjegimit ose ligjëratës së drejtë	<i>Na duhen tri gjëra: letra, ngjyrat, gërshërët.</i>
Pikëpyetja (?)	në fund të fjalisë pyetëse të drejtë	<i>Ku e ke çantën?</i>
Pikëçuditja (!)	në fund të fjalisë thirrmore, urdhërore ose dëshirore	<i>Sa bukur! Hape derën!</i>
Thonjëzat (« »)	ligjëratat e drejtë, titujt, fjalët me kuptim të veçantë	<i>Ai tha: «Do të vij nesër.»</i>
Viza e dialogut (—)	hap replikën e secilit folës	<i>— Mirëmëngjes, si je?</i>
Viza lidhëse (-)	bashkon pjesë fjalësh dhe ndan rrokjet	<i>marrëdhënie tregtare-ekonomike</i>
Tri pikat (...)	mendim i papërfunduar ose heqje teksti	<i>Doja të thosha se...</i>
Kllapat ()	shpjegime dytësore	<i>Naim Frashëri (1846–1900)</i>

Kur vihet presja

- Midis gjymtyrëve homogjene:** *Në çantë kam libra, fletore, lapsa dhe një shishe ujë.* Para dhe-së së fundit nuk vihet presje.
- Para lidhëzave kundërshtore** *por, mirëpo, ndërsa, kurse, veçse:* *Doja të vija, por nuk munda.*
- Para lidhëzave përmbyllëse** *prandaj, pra, kështu që:* *Ra shi, prandaj mbetëm brenda.*

4. **Pas fjalisë së varur në krye të periudhës:** *Kur mbaroi mësimi, dolëm jashtë.*
5. **Për të veçuar thirrësin:** *Arta, a mund të vish këtu?*
6. **Për të veçuar fjalët ndërmjetëse:** *Ai, sipas meje, ka të drejtë.*
7. **Për të veçuar përcaktorin e shkëputur:** *Arta, nxënësja më e mirë e klasës, mori çmimin.*

Kur NUK vihet presja

- Midis kryefjalës dhe kallëzuesit: *Nxënësit e klasës sonë morën pjesë në konkurs.*
- Para se dhe që fthilluese: *E di se ke të drejtë.*
- Para dhe që bashkon dy gjymtyrë të njëjta: *Mësoj dhe punoj.*
- Midis foljes dhe kundrinorit: *Lexova librin.*

Dy pikat

- **Para numërimit:** *Klasa ka tri grupe: fillestar, i mesëm dhe i avancuar.*
- **Para shpjegimit:** *Arsyeja ishte e thjeshtë: nuk kishte kohë.*
- **Para ligjëratës së drejtë:** *Mësuesja tha: «Hapni librat.»*
- **Nuk vihen** kur numërimi rrjedh natyrshëm nga folja: *Bleva bukë dhe qumësht. (jo Bleva: bukë dhe qumësht.)*

Shkrimi i dialogut

Në prozën shqipe dialogu shkruhet me **vizë dialogu** në fillim të çdo replike të re, e ndjekur nga një hapësirë:

- — *Mirëmëngjes! Si je sot?*
- — *Mirë, faleminderit. Po ti?*
- — *Edhe unë mirë. A do të vish në mbrëmje?*

Kur ligjëratat e drejtë futet brenda tekstit rrëfimtari, përdoren **dy pikat dhe thonjëzat**: *Arta pyeti: «A do të vish në mbrëmje?»*

Nga letërsia shqipe

Vargjet e para të *Bagëti e Bujqësisë* janë një thirrëse e ndarë me presje dhe e mbyllur me pikëçuditje:

«O malet' e Shqipërisë e ju o lisat' e gjatë! / Fushat e gjëra me lule, q'u kam ndër mënt dit' e natë!»

Pikëçuditja shënon ngritjen emocionale të thirrësit; presja te «*Fushat e gjëra me lule, q'u kam ndër mënt*» veçon një përcaktor të shkëputur. Apostrofi te *malet'* dhe *lisat'* është një dukuri e drejtshkrimit të shekullit XIX; sot shkruajmë **malet e Shqipërisë, lisat e gjatë**, pa apostrof.

Gabimet e zakonshme

Gabim	Saktë	Pse
<i>Arta, lexon një libër.</i>	Arta lexon një libër.	kryefjala nuk ndahet nga kallëzuesi
<i>Bleva: bukë dhe qumësht.</i>	Bleva bukë dhe qumësht.	dy pikat nuk ndërhyjnë midis foljes dhe kundrinorit
<i>Bleva bukë, qumësht, dhe djathë.</i>	Bleva bukë, qumësht dhe djathë.	pa presje para dhe-së së fundit

Gabim	Saktë	Pse
- Mirëmëngjes!	— Mirëmëngjes!	viza e dialogut është e gjatë, jo vizë lidhëse
Ai pyeti a do të vish.	Ai pyeti a do të vish. / Ai pyeti: «A do të vish?»	pikëpyetja vihet vetëm te pyetja e drejtë

Provo vetë

Vendos shenjat që mungojnë:

- Arta a mund të më ndihmosh (*Arta, a mund të më ndihmosh?*)
- Doja të vija por u sëmura (*Doja të vija, por u sëmura.*)
- Na duhen tri gjëra letra ngjyrat dhe gërshërët (*Na duhen tri gjëra: letra, ngjyrat dhe gërshërët.*)
- Kur mbaroi mësimi dolëm jashtë (*Kur mbaroi mësimi, dolëm jashtë.*)

Burime dhe referenca

- Naim Frashëri, *Bagëti e Bujqësia*, Bukuresht, 1886.
- Gramatika e gjuhës shqipe I – Morfologjia*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.
- Gramatika e gjuhës shqipe II – Sintaksa*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.
- Drejtshkrimi i gjuhës shqipe*, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë, 1973.
- Fjalori i gjuhës shqipe*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2006.